

v šoli in zunaj šolske hiše. Povejte, komu izmed nas ne bi torej utripalo hvaležno srce brezmejnega veselja za te novodobne usmiljene Samaritane!... Če pa kdo misli, da smo v funkcijski dokladi pri nas na boljšem kakor na zeleni Štirski, temu povemo brez ovinkov, da je v hudi zmoti.

Prav zato pa je na Kranjskem — med neizseljenci torej — malo učiteljev, ki bi mogli brezskrbno živeti ob goli učiteljski plači. Sami se moramo pehati za svoj boljši grižljaj s postranskimi zaslužki „od zore do mraka, od mraka do dne“. Naših predstojnikov se ne zmeni nihče za naše gmotno stanje. Kako vse drugače je to pri drugih stanovih! Pač pa prihajajo k nam v vedno naraščajočem številu skoro kar brzojavno brez žic razni šolski ukazi in razne odredbe. Odkrito povemo, da se dela nikdar in nikoli ne plašimo, če bi si bili le v svesti, da nam te mnogoštevilne odredbe same pomorejo na pravo pot. Dajte nam toliko, da bomo mogli z učiteljsko plačo pošteno živeti, ker le tedaj bomo mogli obračati ves svobodni čas edino samo v prid našemu šolstvu.

To je tista skeleča rak-rana na našem kranjskem ljudskem šolstvu, ki se je že tako globoko zajedla v naše izmučeno učiteljsko telo prav tja do kosti, da je ne izrežejo psevdozdravniki samo z recepti v obliki ukazov in odredb; ampak ozdraviti jo morejo le pravi zdravniki, ki bodo imeli za nas mesto takih receptov dostojnih — denarnih nakaznic.

Pa kaj bi zahtevali hitre pomoči samo od svojih deželnih poslancev? Naše zahteve morajo biti naslovljene v prvi vrsti na naš c. kr. deželni šolski svet. Temu naj veljajo za nas pred vsem tudi besede, ki jih je svoje dni zapisal sebi v zapisnik vseučeliški profesor dr. Jožef Štefan in ki slovejo: „Vsi me vabijo, da bi delal z njimi, pa še nobeden mi ni rekel, da bi jedel z njimi“ . . .

Pravijo, da vojni minister tudi nikdar ne vpraša svojega finančnega tovariša, koliko denarja ima v državnih kasah! — V denarnem pogledu so jo z nami na Kranjskem tako zavozili, da bo treba precej denarja, če hočejo, da pridemo z delom in z odgovornostjo v ravnotežje. Drobstinice ne bodo izdale, ker nismo brezzobe kure! Od nas se zahteva vse. Pedagog Fröhlich celo pravi: „Geistvoll, genial, gedankenreich muß der Lehrer sein“, toda s povprečno 3 K na dan bi bilo pač bedasto kaj takega tirjati. Da naši želodeci ne trpe „formalnih stopenj“ in pa „razvijajočepodabljaajočega pouka“ v svoji notranjščini, to stoji!

In zdaj še nekaj našim pedagogom v c. kr. deželnem šolskem svetu! Profesor Bežek pravi o Diesterwegu (v letošnjem „Popotniku“, II., str. 34.) naslednje: „Diesterweg je imel srce za gmotno bedo učiteljskega stanu ter je bistro uvidel, kakor naš Prešeren, da „človek toliko velja, kar plača“ in da ljudski učitelj zlasti raditega mnogo ne velja, ker mnogo ne more plačati. A pri tem spoznanju ni ostal, nego z vso prirojeno vztrajnostjo je delal na izboljšanje gmotnega položaja podrejenih mu učiteljev; zato so ga pa tudi oboževali kakor očeta“.

Kaj naj rečemo k tem besedam? Samo eno in ta je: Pojdite in storite tudi vi tako! Na tej poti nas sreča odtujeno zadovoljstvo, s teh tal bo vzevel tolikanj potreben ugled in ona kristalno-čista ljubezen do vas, ki je ni že dolgo časa več med nami!

V obrambo.

III.

Še nekoliko besed mi leži na srcu, ki bi jih rad ne zamolčal. Ugled našega stanu zahteva, da se v časih, ko nam ga hočejo ubiti, neizprosno postavimo po robu in glasneje nego smo bili vajeni doslej, povemo, da ne sme z nami nihče pometati, najmanj pa človek, ki je z nami isti kruh in ki bi si morda na naš račun rad pomagal do boljšega grižljaja.

Vem sicer dobro, da leži globoko v vsakem človeku hrepenenje, da se dokoplje do boljšega materialnega stališča; a znano je nam vsem, kako ime pristuje onemu, ki želi potlačiti druge in jim odjesti dobro ime, samo da bi dvignil v sijaj častečega poklanjanja in do uživanja visokih milosti lastno osebo.

Mislili so do najnovejših časov nekateri ljudje, da ni boljšega sredstva k smotru nego je ponižno naše učiteljstvo. Obžalujem, ker jim moram povedati, da so se krvavo varali. Pravzaprav pa ne zasluži taka izpoved obžalovanja. Zakaj ako jo lahko in glasno povem, moram vedeti, da se nekaj giblje med našim učiteljstvom, nekaj takega, kar čuje na ime zavesti, ogorčenja, poguma in krepke, neizčrpeljive energije. (Odpor je zmeraj znak moči.) In to vem! Zato je pa človeku veselo pri srcu, ko ve in vidi, da je tiranstvu in absolutizmu med nami odzvonilo, da se čimbolj dviga stanovski ponos, da se krepe in utrjajo značaji, da se začne tudi tuintam odločen protest proti prezirljivem in neopravičenem zmetanju neovrgljivih uspehov, ki si jih je vkljub vsemu brbljavemu natolcevanju pridobilo v teku dolgih let naše učiteljstvo.

Začelo si jih je pridobivati, ko se nekaterim njegovim današnjim sodnikom še v zibelkah ni sanjalo, da bodo kdaj šušmarili med kranjskim ljudskim učiteljstvom in ga pritiskali bodisi z vratolomnimi metodiškimi poizkusi, bodisi z vihravimi, z logiko do pesti in noža razprtimi članki k steni in pridobivalo si jih bo, ko ne bo o takih možeh že davno, davno več ni duha ni sluha, ko bodo zgodovinarji našega stanu komaj vedeli, da jih je kdaj trpela ponižna slovenska zemlja na svojih lepih tleh!

Naša stvar pa ostane!

Vprašali bi lahko: Kaj pa je ta naša stvar?

Naša stvar je bila, da si smo vkljub najneznosnejšim razmeram priborili ugled, ki ga imamo; naša stvar je, da čuvamo z vso pazljivostjo in brezobzirnostjo ta svoj ugled (avtoriteto), in naša stvar ostane, da si čuvamo ugled tudi v bodoče, četudi hočejo gotovi ljudje, da bi nam ga kar tako mimogrede vzeli in nas napravili za brezpravno služinčad!

Nadalje: skrbeli smo doslej, da ni denar, ki ga daje dežela za šolstvo, izgubljen in vržen v kraj, skrbimo tudi danes, da se bogato obrestuje, in skrb nam bo v bodoče, da bo imela domovina koristi od našega delovanja.

In še dalje: borili smo se do danes za svoje tlačene pravice, prizadevali smo si, da izgine brezpravnost iz učiteljskega stanu; danes je naše orožje še bolj brušeno in še jeklenejše, in sučemo ga, da izvojujemo svojim zahtevam zmago in tlačiteljem poraz, v bodočnosti pa ne kanimo vtekiniti mečev v nožnice, da bi nam rjaveli ob ledjih, nego še lepše se bodo svetili v solncu, ko nam bo zastavljati moči telesa in duha za realizovanje vsega onega, kar sanja v naših dušah, kar se je spočelo v idejah naše organizacije in česar sadove bodo prav gotovo uživali naši zanamci, pa naj pri-

vihra nad naše neupogljive glave še toliko bogve kako novih dob in bogve kako brezstidnih zahvaljic!

Dobra stvar potrebuje mnogo časa, da dobi mesa in krvi. To resnico dokumentuje najjasnejše naše malone polstoletno oranje skope in kamenite zemlje, ki nas je rodila, a ki so z nje pograbili ves tečni plod drugi ljudje, da so nam ostale same drobtine po skalnatih rebrih. A človek delaj in vleci kot nema živina, da pokajo kosti! Nikoli jim ni dovolj! Naši ljudje so že vsi po vrsti nervozni in brlavi od večnega tičanja za suhoparnimi, vodenimi učnimi slikami in nič boljimi metodiškimi knjigami, od neprestanega plehetanja od nazorov do nazorov, od načel do načel, ki se pri nekaterih delodajalcih hitreje menjujejo kot aprilsko vreme. Nobenega počitka nimajo naši ljudje, ker jim nosijo dela kar v košarah, da se še od danes do jutri oddehniti ne morejo, vrhutega jim pa še ščipljejo ob počitnicah in prostih, v zakonu zapisanih dnevih na vseh koncih in krajih, da bo kmalu v resnici že treba postaviti posteljo tik katedra, ako nam še ne prepovedo, da ne smemo zvečer spat!

Razumno je, da so naši ljudje do skrajnosti ogorčeni, ker se morajo mnogokrat potiti zaradi kapric, torej za prazen nič, ker morajo slušati dostikrat ljudi, ki so brez duha in imponujočega znanja, pravi šarlatani, ki nimajo niti pojma o bistvu šolstva in pouka, ki jim ni še nikoli poletel svobodni duh preko mrtve črke v pisano in živo življenje koder vladajo in uče in vzgajajo vsa druga pravila nego so za zeleno mizo in tesnim čelom uzakonjeni fermani. Naši ljudje delajo prenaporno, in sam Bog ve, kje spi deželni sanitarni svet, da ne ustavi tega samomorskega drvenja. Naši ljudje na tistem kolnejo, da se joka sam angel varuh, če ga ima še sploh kak kranjski učitelj in kaka kranjska učiteljica.

In ko ves ta stroj dela do usmiljenja božjega, primarširajo v črnih in širokih vrstah uradna števila in ti primaržejo zausnico, da se ti napravi tema pred očmi ob velikem opoldnevu!

Resnično: kakor pravi Jovan Hranilović:

I diže se spletkarstvo i zloba,
trnjem sveta da vam pospe pute ...

In kmalu na to:

Al uz vas je sveta pravda stala ...

In res je tako! „Naprej“ je pisal že leta 1868. dobesedno: „Ljudske učilnice so obrodile krasno sadje“. Znano je, da so pisali v imenovani list tudi trezni in razsodni ljudje, torej se niso lagali, ko so hvalili naše ljudsko šolstvo. In sedaj, po tolikih letih, ko ni drugače mogoče, nego da je šolstvo napredovalo, razglašajo hipoma sodbo, da visi naše šolstvo komaj še na tanki niti in da se bo kmalu vsa zgradba zgrudila v prah. In tako ne sodijo o nas samo po uradih, nego tudi v privatnih krogih si prizadevajo, da nam jemljejo dobro ime. Ni dolgo temu, kar mi je pravil nekdo, da mu je pripovedoval ta in ta, kako mučen vtisk je napravil nanj ta in ta učitelj, ko ga je prišel nadzorovat. Tudi ni bogve kako dolgo, ko sem bil sam priča, kako je razgrinjal nekdo v gostilnici po mizi papirje in kazal, kake opazke si je napisal ob inšpiciranju tega in tega. Znano je tudi, kako si je nekdo prizadeval, ko ni bil še enak ubežnemu kralju, kako bi tudi po skrivnih, javnega funkcionarja nedostojnih potih dospel do sodbe učiteljstva. Vozil se je od šole do šole in klical spotoma šolsko mladino k sebi na voz ter jo izpraševal, kak je učitelj, kakšna učiteljica, ali kaj pretepata v šoli, ali začenjata o pravem času pouk itd. Tudi

ni več nobena tajnost, da igrajo nekje na širokem svetu kvarte in darila ne samo velike uloge, temuč tudi odločno ulogo. In tako bi bilo lahko povedati še marsikaj, a bolje je, da ostane vse to zamolčano. S tem tudi nečem trditi, da se je vse to zgodilo pri nas, a dokazati želim, da vlada v vsem tem in takim diskreditovanju učiteljstva zistem, da ni nobeno sredstvo preslabo, da se nam izpodkoplje pošteno ime in avtoriteta in da nimamo višjih oblastvenikov za nič drugega, nego da nas tlačijo in iščejo naših slabosti.

To je žalostno, ker nam dokazuje, da dvignejo dostojanstva nekaterne tako visoko, da pozabljajo, da so tudi sami ljudje z napakami in vrlinami, ker mislijo, da smo mi zaradi njih, a ne oni zaradi nas. Vrhutega žive v zmoti, da spravi ponižno učiteljstvo brezglasno vsak udarec med tajnosti svojega ubožnega doma in nastavi še levo lice, če mu je šiba zapela po desnem licu. V tem primeru je taka misel napačna, če prav pridemo v navskrižje s samim svetim pismom. Celo pobožni „Slomškariji“ rastejo grebeni, kar je veselo znamenje!

Tako torej stoje stvari! Resnica je, da bi nas potlačili tam pod širokimi podplati in nas popolnoma postrojili, da se ne upremo sami in da si sami ne pomagamo na noge. Živ krst bi se ne zmenil za nas, da nismo zagnali vsaj te trohice opravičenega hrupa, obžaljujoč obenem, da se nismo oglasili že mnogo prej. Nič ni večnega. Tako niso zistemi večni, tako niso osebe večne in tako tudi ni naše trpljenje večno. Svoje ubožstvo in trpljenje smo in bomo nastavljali kot hrome berače ob pota, da nas vidijo nepoklicani, ker nas poklicani niso hoteli, da bo zadnje vsaj sram in da se jim polagoma zbudi človeški čut v sren, ki je do zadnjih dni spal, zakrknjen v njih.

Take ljudi bi človek obsodil v Sibirijo našega življenja. Videli bi, kako rastejo gobe po nekaterih učiteljevih stanovanjih, da gnije oprava in perilo, da se prijemlje trudnih nog protin in da razganjajo bolečine zatekle glave. Videli bi, kako je lahko zdraviti 3—4 otroke zaradi vlage bolne, kako se je prijetno mučiti za žive in mrtve in kako je človeku šele takrat pri srcu, ko pride kdo in ga za ves ta napor in trud opere in obere do samih tankih in jetičnih kosti!

Vseh teh in še drugih krivic seveda ne bomo nikdar pozabili, ker so nam zasekale mnogo neozdravljivih ran. Naše in naših zanamcev opravilo ne bo blagoslavljanje, temveč tisto, kar je blagoslavljanju nasprotno. Dospel pa je čas, ki nas je navdal z pogumom, ki nam jači žile in mišice, da se napenjajo in da se zdajnzdaj razdrobe okovi, ki so nas priklepali k tlom. Dospel je skrajni čas, da začno popravljati krivice in da zasedejo odvažna mesta možje, ki imajo glavo in srce. Zato pa plove danes glas slovenskega učiteljstva do tja, kjer imajo v rokah našo usodo: Si vivis, ego te absolvo a peccatis tuis.

* * *

S tem seveda še ni končana naša pravda. Mnogo stvari je še, ki bo treba z njimi na dan. Toda vse pride ob svojem času in na pravem mestu.

Ko zaključujem za sedaj vrsto člankov, napisanih v obrambo izrabljeganega in neplačanega slovenskega učiteljstva, zahvaljam vse učitelje, učiteljice, neučitelje, ki so mi takoj, ko jih je začel priobčevati „Slovenski Narod“ in „Učiteljski Tovariš“, izrazili ustmeno, pismeno ali brzojavno svoje priznanje in veselje. To mi je dokaz, da niso ta izvajanja izraz samo lastnega mišljenja in lastnih nazorov, nego da

misli tako ali vsaj e nako vse tisto učiteljstvo (in tudi ne-
učiteljstvo), ki je črpalo sodbo o nas in o šolstvu iz naše
srede, iz naših duš, ne pa zgolj iz dalje, iz svetlih višav ali
pa iz neplemenitih namenov. Danes vem bolj nego kdaj
prej, da so naše vrste velike in neprodorne, da
uživamo odkrite simpatije tudi med slovenskim
ljudstvom, ki sodi naše delovanje in prizadevanje z
vse drugačnega stališčanega gotovi ljudje, od ka-
terih se obračajo še tisti, ki so stali še pred pol-
preteklim časom ob njihovi strani.

In to je človeku najlepše zadoščenje, ki odmeri tisoč
in več zamer! Zato pa pogumno naprej, zakaj dela je še
obilo, in čakajo nas resni dnevi. In pripravili smo se že nanje!

Engelbert Gangl.

Kritikujoči glasovi.

Italijanske in slovenske šole. „Edinost“ piše
dne 6. t. m. v 225. številu: Včerajšnji „Piccolo“ primerja po-
stopanje vlade nasproti slovenskim in italijanskim šolam in
prihaja s pomočjo svoje židovske logike seveda do trditve,
da vlada podpira nezakonite zahteve Slovencev in postopa
proti zakonitim zahtevam Italijanov. Te svoje trditve podpira
židovski list z dvema zgledoma in pravi, da je vlada zauka-
zala goriški občini ustanoviti v Gorici nepotrebno slovensko
šolo, dočim je tržaški občini zabranila ustanoviti prepotrebno
italijansko šolo pri Sv. Ivanu.

Slovenska šola v Gorici, da je nepotrebna, ker se je
letos vpisalo vanjo le 17 učencev. Kdor čita samo „Piccolo“
in slepo veruje njegovim trditvam, mu mora seveda pritrditi
da trdi v tem oziru popolnoma prav. Našim čitateljem pa je
jasno, zakaj zahaja v to šolo tako majhno število učencev;
ker smo o zadevi slovenske občinske šole že neštavnokrat
pisali in zadnjič celo pred nekolikimi dnevi. V to šolo ne
zahajajo učenci edino iz tega razloga, ker jo je že italijanska
občina tako priredila, da ne bodo hodili.

Postavila jo je namreč na skrajno periferijo mesta in v
tako zgradbo, ki prav nič ne odgovarja zdravstvenim zahte-
vam. Da je pa v Gorici slovenska ljudska šola prepotrebna,
dokazuje najbolj tamošnja zasebna ljudska šola, ki je prena-
polnjena slovenske dece. Kdo torej trpi v Gorici škodo, Slo-
venci ali Italijani? In kdo je kriv, da goriški Slovenci trpe
v tem obziru škodo, ako ne ravno tista vlada, kateri očita
„Piccolo“, da favorizira Slovence, in katera noče prisiliti
goriške občine, da bi ustanovila slovenskim otrokom v Gorici
šolo na primernem prostoru in v zgradbi, ki bo odgovarjala
temu namenu?!

Tudi o nepotrebnosti italijanske šole pri Sv. Ivanu se
je že dovolj govorilo in pisalo in bilo bi le škoda za čas in
prostor, isto ponavljati. Sicer pa to nehote priznava tudi
včerajšnji „Piccolo“, ko govori, da ne more nihče tržaški
občini zameriti, da si — ako bi laška šola pri Sv. Ivanu
tudi ne bila prav potrebna — dovoljuje v tem obziru „majhen
šolski luksus“. Tu ga imate Žida in Italijana lepo skupaj!
— Torej Italijani si smejo dovoljevati na naše slovenske
stroške poleg mnogih drugih luksusov še luksus laške šole
pri Sv. Ivanu, a mi pa moramo vključ davkom, ki jih pla-
čujemo v šolskem obziru — stradati! Oni luksus dveh itali-
janskih srednjih šol, za katere mečejo proč stotisočake in
stotisočake, mi pa brez slovenske šole v mestu, dasiravno
nam radi tega prav nič ne odbijajo na davkih! Lepa načela

to! Luksus na stroške drugih. Kaj zakoni, kaj pravica, kaj
enakopravnost?! Kdor ima moč v rokah, ta lahko guli in
odira onega, ki ga ima pod seboj, da si potem lahko dovo-
ljuje — luksus. Na podlagi te najnovejše italijansko-židovske
teorije pridemo slednjič še tako daleč, da tržaška občina
zapleni in poproda vse imetje tržaških Slovencev, da si bo
potem lahko dovoljevala luksus laške univerze in druge kul-
turne luksuse. Luksus je lepa reč, gospoda Italijani, kdor si
ga lahko privošča iz svojih sredstev; ali luksus, kakor ga
razumevate in izvajate vi, ni nič drugega nego najnižje —
lopovstvo!

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za novomeški okraj ima dne
2. listopada 1903 ob 1. uri popoldne v dekliški šoli v Ru-
dolfovem redni občni zbor s sledečim dnevnim redom: 1.) Po-
ročilo odbora. 2.) Račun za leto 1903. 3.) Volitev novega
odbora. 4.) Slučajnosti. Če bi občni zbor zaradi pičle udeležbe
ob 1. uri ne bi bil sklepčen, bo ob 2. uri in ob vsaki ude-
ležbi drugi občni zbor, ki voli nov odbor.

Ante Požar, t. č. predsednik.

Štajersko.

Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo zboruje 8. listo-
pada ob 11. dopoldne v Šmarju. Na vsporedu so med
drugim: „O naši stanovski disciplini“, govori Strmšek in
„Poročilo o zborovanju Lehrerbunda“ (Šumer, Vezjak). Ob
10. ima slavnostni odbor svojo sejo. K obilni udeležbi vljudno
vabi
Strmšek.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj zboruje v četrtek
dne 5. listopada 1903 dopoldne točno ob 1/11. uri v oko-
liški šoli s sledečim vsporedom: 1.) Zapisnik. 2.) Dopisi.
3.) Hospitacija v I. razredu dekliške šole. 4.) O metodi pev-
skega pouka v ljudski šoli. (Poročevalec g. Družovič.)
5.) Posvetovanje in sklepanje o ustanovitvi čebelarskega
društva za Ptuj in okolico. (Poročevalec g. Oton Riedel, ki
se kot gost udeleži zborovanja.) 6.) Slučajnosti. K polnošte-
vilni udeležbi vljudno vabi
Fr. Šorn, t. č. predsednik.

Književnost in umetnost.

Risanje v ljudski šoli.*) Dasi ima ljudski učitelj pre-
mного utemeljenih želja, si ne želi na pedagoškem polju
vendar ničesar tako živo, kakor nekoliko stanovitnega reda
pri risarskem ponku glede snovi, učbe in učnih načrtov. Črez
30 let že rišemo, kaj hočemo in kako hočemo; o uspehih —
je bolje — da molčimo. Ni čudo, da je nastalo zaradi tega
precej živahno gibanje in vrvenje, in sicer ravno v učiteljskih
krogih skoro po vseh državah olikanih narodov.

Učitelji, strokovnjaki in obrtniki so edini in docela
prepričani, da se mora odslej risanje v ljudskih šolah do-
stojno uvaževati in v večji meri gojiti in vaditi. Čas, potreb-
ščine in boj za obstanek so prepričali strokovnjake in uče-
njake, da se z našim drugim — od fonetičnega mnogo
izrazitnejšim — jezikom, to je z risanjem in risbami v ljud-
skih, meščanskih in obrtnih šolah nikakor več pasterkovati
ne sme.

Risarjev in slikarjev umetni jezik govori molče tako
nežno in strastno, popolno in prepričevalno, glasno in živo,
da fonetični z njim niti približno ne more tekmovali. Runge
pravi: „Ako bi mogel povedati, bi ne slikal.“

Kajkoli in kjerkoli se poučuje zato, da dosežemo nekaj
smotnega, nekaj formalnega ali stvarnega haseka: da se nekaj nau-

*) Naprošeni smo, da ponatisnemo ta spis, ki ga je priobčil letošnji
„Popotnik“ v 9. številu. Uredn.